

“เด็กริมคลอง...รวมกลุ่มร่วมดูแลคลองต้นน้ำ”

“ค.ต้นน้ำ” ชื่อที่ผู้ใหญ่ในชุมชนขนานนาม เรียกขานกลุ่มเยาวชนที่กำลังทำกิจกรรมฟื้นฟูสร้างความสะอาดให้คลอง เพื่อย้ำเตือนให้เด็ก ๆ ในชุมชนได้ภาคภูมิใจในถิ่นฐานของตัวเอง และตระหนักถึงภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบที่ต้องดูแล “คลองน้ำเขียว” สายน้ำที่มีคุณค่า มีเรื่องราว และประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชุมชน

กลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ เป็นกลุ่มเด็ก ๆ ในชุมชนบ้านท้ายเขาและบ้านน้ำเขียว ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน ด้วยวัยตั้งแต่ 6-18 ปี ร่วมฟื้นฟูความสะอาดให้กับคลองน้ำเขียว ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุและค้นหา สาเหตุที่แท้จริงให้ประจักษ์ แล้วขยับสู่การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ทั้งการเก็บขยะ การรณรงค์ปลูกจิตสำนึก การบำบัดน้ำ และการคัดแยกขยะ กับ “โครงการธนาคารขยะ” และการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากภายนอกเข้ามาพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน อีกทั้งคอยเป็นแนวร่วมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมกับบทบาทภาคเอกชน และการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลนไปกับกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนไปพร้อมกับการพัฒนาทักษะความสามารถ

กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มเยาวชน จึงเป็นการขับเคลื่อนกิจกรรม โดยมีโครงสร้างที่มีผู้ใหญ่ใจดี ป้าเยาวภา เป็นประธานกลุ่ม พี่แอน เป็นรองประธาน และเยาวชนเป็นสมาชิกกลุ่ม ด้วยเพราะกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นของกลุ่มเยาวชนเกิดจากความคิดของผู้ใหญ่ทั้ง ป้าเยาวภา พี่แอน และเทศบาลตำบลน้ำเขียว ส่งผลให้กิจกรรมต่างๆ จะเกิดขึ้นด้วยการขับเคลื่อนของผู้ใหญ่หรือพี่เลี้ยงเป็นหลัก กลุ่มเยาวชนจึงเป็นเสมือนกองกำลังหนุนเสริม อีกทั้งด้วยแกนนำหลักอย่างน้องฟาไลมา¹ และน้องฮา² ที่เริ่มจะมีทักษะความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ พอจะนำทีมเยาวชนขับเคลื่อนงานกันเองได้ แต่ไม่มีเวลาที่จะรับบทบาททำหน้าที่ตรงนี้ได้อย่างเต็มที่ ด้วยต้องใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ไปกับการเรียน เพื่อเตรียมตัวที่จะเข้าไปเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย ในขณะที่สมาชิกคนอื่นๆ ยังขาดความมั่นใจในการคิด และตัดสินใจที่จะชักชวนกันทำกิจกรรม หลายคนอยู่ระหว่างเรียนรู้และพัฒนาทักษะตัวเองขึ้นเป็นผู้นำ นั่นคือ การทำกิจกรรมจึงเป็นไปในลักษณะ “ผู้ใหญ่คิด เด็กตาม”

ณ วันนี้ เยาวชน เหล่านี้ มีสมาชิกกว่า 40 คน มีการเติบโตจากการร่วมทำกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในช่วงสองปีแรก แล้วก้าวสู่การพัฒนาทักษะต่างๆ มากมาย ทั้งภาคเทคนิค การพูด กล้าแสดงออก ภาวะผู้นำ และเสริมสร้างการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมและออกไปศึกษาดูงานภายนอกชุมชนในช่วงสองปีต่อมา และขยับสู่การเปิดพื้นที่สู่สาธารณะ นำเสนอผลงานตามงานประชุมต่างๆ และขยายผลการขับเคลื่อนกิจกรรมจากการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุสู่การหาทางออกกับการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ เมื่อการเติบโตเริ่มย่างเข้าปลายปีที่ 4

ตระหนักคุณค่า “ทรัพยากรท้องถิ่น”...สร้างชุมชนเข้มแข็ง... สร้างอนาคตให้ลูกหลาน

หมู่บ้านเล็กๆ ริมทะเล มีบ้านเรือนทั้งขนาดเล็กและขนาดกลาง มัสยิด วัด สร้างเลาะเลียบไปตามริมคลอง เรือประมงพื้นบ้านจอดเรียงรายอยู่ในลำคลองใกล้ปากอ่าว นี่คือ วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำขอ

1 นางสาวอลิตา โสมานนท์ แกนนำ กลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ

2 นายชาคริสต์ วิญญูโท แกนนำ กลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ

“บ้านท้ายเขา” เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ “ชุมชน 2 ศาสนา (ไทยพุทธและมุสลิม)” ที่อยู่ร่วมกันอย่างรักใคร่ สงบสุข และเป็นชุมชนเก่าแก่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 200 ปี ที่มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมตั้งแต่สมัยราชการที่ 3

ปัจจุบัน ชุมชนบ้านท้ายเขา เป็นหนึ่งใน 4 หมู่บ้านของตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด มีคลองน้ำเขียวไหลผ่านกลางชุมชนและผืนป่าชายเลนที่ชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปลูกฟื้นฟูขึ้นจนมีสภาพที่สมบูรณ์ ก่อนไหลลงสู่อ่าวไทย ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนผูกพันอยู่กับ “คลองน้ำเขียว” มาตั้งแต่อดีต และด้วยเป็นชุมชนชายฝั่งที่นี้จึงมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะป่าชายเลน ที่คนในชุมชนได้รับประโยชน์โดยตรงจากป่าและทรัพยากรชายฝั่ง ทั้งเป็นแหล่งจับสัตว์น้ำ เพื่อนำมาเป็นอาหารและสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว เป็นวัสดุ (ตัดไม้) ซ่อมแซมบ้านเรือน อีกทั้งยังกลายเป็นจุดเด่นทางการท่องเที่ยวของชุมชนแห่งนี้อีกด้วย

ป่าชายเลนบ้านท้ายเขาอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าท่าตะเภา-ป่าน้ำเขียว ในอดีตจากการทำสัมปทานตัดไม้และการใช้สอยของคนในชุมชน ทั้งเพื่อทำไม้ฟืน เผาถ่าน และการตัดไม้สร้างบ้าน ส่งผลให้พื้นที่ป่าชายเลนรอบชุมชนแห่งนี้เสื่อมโทรมลง หลังจากการสัมปทานหมดไปจากพื้นที่ สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (ตราด) จึงเข้ามามีบทบาทหลักในการจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ทั้งป้องกันการลักลอบตัดไม้และดำเนินการฟื้นฟูป่า ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 จึงเกิดความร่วมมือระหว่างสถานีป่าชายเลนฯ เทศบาลตำบลน้ำเขียว และชุมชนจัดตั้งศูนย์ศึกษาระบบนิเวศ ป่าชายเลนขึ้นใกล้ๆ กับชุมชน และเริ่มมีการปลูกป่าชายเลนร่วมกันในบริเวณที่เป็นพื้นที่ว่างและเสื่อมโทรมเป็นประจำทุกปี ถึงแม้แนวทางการจัดการป่าชายเลนของชุมชนท้ายเขาในช่วงที่ผ่านมาเน้นการปลูกฟื้นฟู จากเดิมที่มีเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้นำและประสานงานเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการจัดการป่าชายเลน ปัจจุบันชุมชนได้ตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนขึ้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและร่วมดำเนินงานกับหน่วยงานต่างๆ และได้มีการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เพื่อสร้างให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง พร้อมทั้งตระหนักในทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งภาคภูมิใจในประเพณี วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของตนเอง จากเทศบาลตำบลน้ำเขียว โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินชมวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตของ ชุมชน 2 ศาสนา การเดินชมป่าชายเลน การนั่งเรือเล็กชมธรรมชาติ การแนะนำการท่องเที่ยวโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การพักโฮมสเตย์ และการร่วมทำกิจกรรมกับคนในชุมชน เช่น การปลูกป่าชายเลน จับสัตว์น้ำในลำคลองและหน้าทะเล อีกทั้งการสนับสนุนบทบาทเยาวชนในการดำเนินกิจกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย อาทิเช่น การเก็บขยะ รณรงค์เรื่องการคัดแยกขยะ ฟื้นฟูความสะอาดให้กับลำคลอง เป็นต้น

นั่นคือ การจัดตั้งศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” และการปลูกป่าฟื้นฟูป่าชายเลน จึงเป็นแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนให้มีศักยภาพสามารถใช้เป็นที่เรียนรู้ แหล่งศึกษาวิจัยของเยาวชนและประชาชน และเพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาและชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อให้พื้นที่ป่าชายเลนมีสภาพที่อุดมสมบูรณ์ และทำหน้าที่ของมันต่อไป และที่สำคัญยิ่ง คือ การสร้างความตระหนักให้รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น และวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมและวิถีความผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติของคนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่

รวมกลุ่มรักษาคลอง...สานต่อแนวคิด...ก่อกำเนิด “เยาวชน ต. ต้นน้ำ”

ภาพอดีตที่เยาวชนหลายคนได้พบเห็นขยะมากมายล่องลอยอยู่ในคลองน้ำเขียว น้ำในคลองหน้าบ้านสกปรก “ไม่อยากจะใครมาว่าบ้านเกิดของเราว่ามีคลองที่สกปรก และด้วยตอนเด็กๆ ผมเป็นคนชอบเล่นน้ำคลอง พอมีน้องสาวก็อยากให้น้องเล่นน้ำที่สะอาด นอกจากนี้ตาของผมนั้นยังเป็นชาวประมง เมื่อน้ำสกปรก ปลาที่จับได้ก็น้อยลง จึงอยากช่วยให้ตาจับได้ปลามากขึ้น” และจากความสนใจและการเรียนรู้จากห้องเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลรักษา

สิ่งแวดล้อม จึงมีความคาดหวังที่อยากให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกมากขึ้น นอกจากนี้เยาวชนอีกหลายคนที่ได้เห็นเพื่อนๆ เข้ามาช่วยผู้ใหญ่ทำกิจกรรมเก็บขยะก็คิดอยากจะช่วย เพราะเห็นว่า “มันสนุก ได้เล่นน้ำ ได้รู้จักเพื่อนใหม่ และยังได้ช่วย ชุมชนอีกด้วย” แรงจูงใจเหล่านี้ได้ชักนำเด็กๆ ในชุมชนเข้าสู่การรวมกลุ่มกับเพื่อนๆ เพื่อดูแลรักษาทรัพยากรของชุมชน และตัวยอยากใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทำให้พวกเขาเหล่านั้นเข้าร่วมกิจกรรมโดยมิได้ตั้งใจเลยแม้แต่น้อย “เราคิดว่าวันหนึ่งลำคลองในหมู่บ้านอาจจะดีขึ้น และอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีด้วย”

การรวมตัวเป็นกลุ่มเล็กๆ เกิดขึ้น หลังจาก ป้าเยาวภา³ ได้ออกไปศึกษาดูงานในหมู่บ้านอื่นที่อยู่ในจังหวัดตราด ได้พบเห็นขยะมากมายในหมู่บ้านแห่งนั้น ซึ่งมีสภาพไม่แตกต่างจากบ้านท้ายเขาและบ้านน้ำเขียว จึงกลับมาลงมือปฏิบัติการเก็บขยะในชุมชน “ปากัดักของป้าไปคนเดียว ตอนแรกๆ ไม่มีใครช่วยหรอก” หนึ่งเรือเก็บบ้าง เดินเก็บตามสะพานบ้าง เพราะหวังอยากให้ลำคลองใสสะอาดเหมือนอดีตครั้งเก่าก่อนสมัยป้าเยาวภาเยาววัย “เมื่อก่อนบรรพบุรุษเคยบอกเล่าว่า คลองน้ำเขียวเหี่ยวขาดตกลงไป ก็จะมองเห็นสามารถลงไปเก็บได้ แต่ตอนนี้บ้านเรือนเยอะขึ้น การจัดการก็ยากขึ้น เราสามารถทำได้เพียงการเก็บขยะ” จึงเริ่มต้นทำคนเดียว กลายมาเป็นชักชวนเพื่อนสนิท เด็กๆ ในชุมชนเห็น หลายคนขันอาสาเข้ามาช่วยเก็บขยะกับป้าเยาวภา “เดี่ยว หนูช่วย” เสียงเจื้อยแจ้วของน้องฮัน ที่รีบวิ่งเข้าไปช่วยเก็บขยะ สมาชิกเด็กๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากหนึ่งเป็นสอง จากสองเป็นสาม ด้วยเห็นเพื่อนทำนี่สนุกอยากทำบ้าง นั่นคือ “การลงมือปฏิบัติการให้เห็นจากผู้ใหญ่ ผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามของเยาวชน” เมื่อเริ่มมีเด็กๆ เข้าร่วมทำกิจกรรมมากขึ้น เห็นความสนุกสนานของเด็กๆ ระหว่างทำกิจกรรม ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย และมองว่าพลังของเยาวชนน่าจะช่วยกันรักษาลำคลองให้สะอาดได้ ป้าเยาวภา พี่ป้า⁴ น้องฮัน⁵ น้องฮา และน้องซอนญา จึงเริ่มชักชวนเด็กในชุมชนแบบ “ปากต่อปาก” เพื่อให้เยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกลุ่ม ได้สมาชิกเยาวชนในหมู่บ้านท้ายเขากว่า 10 คน ในปี พ.ศ. 2550 จึงได้จัดตั้ง “กลุ่มเยาวชน ค. ต้นน้ำ” ซึ่งใช้ชื่อเดียวกับกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนที่รวมกลุ่มกันทำงานขับเคลื่อนการฟื้นฟูป่าชายเลนมาก่อน ด้วยเพราะป้าเยาวภาและเยาวชนรู้สึกพวกเขาดีถิ่นอาศัยมีบ้านเรือนอยู่บริเวณลำคลองที่รับน้ำต่อจากต้นน้ำเขาแดงโดยตรงก่อนไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย เพื่อช่วยกันอนุรักษ์และดูแลคลองน้ำเขียวให้สะอาด ต่อมาในปี พ.ศ. 2552 เยาวชนจากบ้านน้ำเขียวที่อยู่ติดกัน 2-3 คน ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ด้วยการชักชวนจากพี่แอน ปัจจุบันนี้ กลุ่มเยาวชน ค. ต้นน้ำ จึงมีสมาชิกที่มาทั้งจากบ้านท้ายเขาและบ้านน้ำเขียว ร่วมขับเคลื่อนทำกิจกรรมรักษาลำคลองน้ำเขียวด้วยกัน

ร่วมแก้ปัญหา...ปลูกจิตสำนึก...ร่วมหาทางออก...รักษาลำคลอง

“เด็กๆ พวกมันลอยคอปนกับขยะ ช่วยกันเก็บขยะ อย่างสนุกสนานทั้งบนบกและในคลองน้ำเขียว” ภาพที่คนในชุมชนเห็นกันจนชินตา เกือบ 5 ปี กับกิจกรรมทำความสะอาดคลองของกลุ่มเยาวชน ค. ต้นน้ำ

การเก็บขยะ เป็นกิจกรรมเดี่ยวของกลุ่มเยาวชน ที่เกิดขึ้นในช่วงปีแรก เพื่อแก้ปัญหาขยะที่มีอยู่ในคลองน้ำเขียวและชุมชน โดยยังคงมีป้าเยาวภา นำเจี๊ยม และพี่แอน นำทีมรวมพลเยาวชนในกลุ่มและเด็กๆ ในชุมชนที่สนใจทำกิจกรรมเก็บขยะเป็นประจำทุกวันเสาร์และอาทิตย์ โดยขอยืมเรือจากลุง ป้า น้า อา ที่ไม่ได้ออกไปทำประมง และสวิงตามบ้านที่ให้ขอยืมมาใช้ในการเก็บขยะ แต่กิจกรรมอาจจะไม่เกิดขึ้นตามกำหนด หากฝนตกหนัก หรือน้ำในลำคลองเขียวกราก ซึ่งการรวมตัวกันเก็บขยะในช่วงแรกๆ จะใช้วิธีการแจ้งข่าวนัดหมายปากต่อปากจากป้าเยาวภา กระจายสู่น้องฮา และน้องฮัน และกระจายสู่เยาวชนในละแวกบ้านของตัวเอง เมื่อการเก็บขยะ กลายเป็นกิจวัตรประจำอาทิตย์หรือภาระหน้าที่ที่กลุ่มเยาวชนต้องช่วยกันฟื้นฟูความสะอาดให้กับคลองน้ำเขียว การรวมตัวกันจึงเกิดขึ้นด้วยความคุ้นชิน ทุกคนจะมารวมตัวพร้อมเพรียงกันบริเวณศาลากลางหมู่บ้าน ป้าเยาวภา เริ่มแจ้งรายละเอียดงานที่จะต้องทำ แบ่งกลุ่มเพื่อปฏิบัติงาน อาทิเช่น ว่ายน้ำเก็บขยะ เดินเก็บขยะตามลำคลอง พายเรือเก็บขยะ เป็นต้น โดยน้องฮา

3 นางสาวเยาวภา ภูมิมาโนช สมาชิกเทศบาลตำบลน้ำเขียว ที่เลี้ยงผู้ก่อตั้งกลุ่มเยาวชน ค. ต้นน้ำ

4 นางจรรจิรา ถนอมวงษ์ ชาวบ้านในชุมชนบ้านท้ายเขา

5 ด.ญ. นิกษล วิชญโท มัคคุเทศก์น้อย สมาชิกกลุ่มเยาวชน ค. ต้นน้ำ

และเพื่อนๆ วัยเดียวกัน จะทำหน้าที่ชวนน้องๆ แบ่งกลุ่มกันอีกที อุปกรณ์ในการเก็บขยะ ทั้งสวิง ฉมวก ถุงดำ ถุงมือ ถักแจกจ่ายให้กับทุกคน การจัดการขยะเกิดขึ้นหลังจากได้เก็บขึ้นมา ปริมาณขยะที่พวกเขาเก็บได้ในแต่ละครั้ง ประมาณ 2 ล้าเรือ จะถูกนำมาคัดแยก น้องฟาไลมา ชวนเพื่อนๆ ช่วยกันนำขยะที่ขายได้ไปขาย ส่วนที่ขายไม่ได้ก็ยกให้กับเทศบาลนำไปจัดการต่อไป รายได้จากการขายขยะเก็บไว้เป็นเงินกองกลางในการทำกิจกรรมอื่นๆ ของกลุ่ม เมื่อปริมาณขยะลดน้อยลงจากที่เคยเก็บทุกอาทิตย์ ก็เริ่มห่างขึ้นเรื่อยๆ การนัดรวมพลจะเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อเริ่มเห็นขยะมีปริมาณมากขึ้น โดยมีสมาชิกกลุ่มสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาเข้าร่วมกิจกรรม 10 คน 20 คน สับเปลี่ยนกันไป ใครว่างก็มาร่วม

เมื่อการทำกิจกรรมของกลุ่มได้ช่วยให้คลองสะอาดขึ้น ชุมชนมีชื่อเสียงทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในปี พ.ศ. 2552 ทำให้กลุ่มเยาวชนได้มีโอกาสออกไปเรียนรู้และทำกิจกรรมนอกชุมชน อย่างเช่น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและปลูกปะการัง บริเวณเกาะหวาย ภายใต้การสนับสนุนจากโครงการสิ่งแวดล้อมที่ติดต่อผ่านมาทางเทศบาลตำบลน้ำเขียว เพื่อให้กลุ่มเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม ทางเทศบาลก็จะเข้ามาพูดคุยกับ ป้าเยาวภา น้ำเยี่ยม และพี่แอน เมื่อผู้ใหญ่ปรึกษากันแล้ว จึงพูดคุยกับเยาวชนเพื่อคัดเลือกหาตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรม “อยากไปกันไหม ใครจะไปบ้าง” เสียงป้าเยาวภาถามความสมัครใจของเยาวชน ทุกคนอยากไป ด้วยเยาวชนคิดว่าการออกไปทำกิจกรรมข้างนอกครั้งนี้จะทำให้พวกเขาได้เรียนรู้ ได้เพื่อนใหม่ และได้สนุกอีกด้วย กิจกรรมเช่นนี้จะเกิดขึ้นเพื่อให้กลุ่มเยาวชนได้ออกไปเรียนรู้ภายนอกตามแต่โอกาสที่หน่วยงานต่างๆ จะเชิญเชิญมา ระเบิดจุลินทรีย์ หรือ จุลินทรีย์บอล ที่หลายคนรู้จักกันว่ามันสามารถช่วยฟื้นฟูสภาพน้ำในลำคลองให้กลับมาใสสะอาด จึงเป็นกระบวนการบำบัดน้ำ ในคลองน้ำเขียวที่กลุ่มเยาวชนและกองสาธารณสุขเทศบาลตำบลน้ำเขียวนำมาใช้ หลังจากที่ได้ออกไปศึกษาดูงาน ณ เกาะพิทักษ์ น้องฟาไลมา และน้องฮาช่วยกันเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนจาก สสส. ภายใต้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน “พวกเราเสนอที่จะทำจุลินทรีย์บอล น้ำหมักจุลินทรีย์” เมื่อเขียนโครงการเสร็จ น้องฟาไลมา และน้องฮา จึงนำโครงการมาพูดคุยกับพี่แอน ป้าเยาวภา และเทศบาล เพื่อยื่นเสนอ กิจกรรมการทำระเบิดจุลินทรีย์จึงเริ่มต้นขึ้นโดยมีวิทยากรจาก สสส. เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน เมื่อมีความรู้ความเข้าใจดีแล้วพวกเขาก็ลงมือปฏิบัติกันจนได้ก่อนระเบิดจุลินทรีย์กว่า 20,000 ลูก และน้ำหมักจุลินทรีย์ พร้อมทั้งจะนำไปทิ้งตามลำคลองที่ไหลผ่านหมู่บ้าน กิจกรรมนี้เกิดขึ้นอีก 2-3 ครั้งในปีถัดมา แต่เห็นการผลิตน้ำจุลินทรีย์ให้มากขึ้น เริ่มมีการทำแจกจ่ายไปยังบ้านต้นแบบและครัวเรือนที่สนใจเพื่อนำไปรดน้ำต้นไม้และเทราห้องน้ำ การติดตามเฝ้าสังเกตผลงานของตัวเอง 6 เดือนผ่านไปพวกเขาเห็นการเปลี่ยนแปลง “จากน้ำที่เคยขุ่น เริ่มใสขึ้น มีกุ้ง หอย ปู ปลามากขึ้น” น้องฟาไลมา บอกเล่าถึงเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น

ในปี พ.ศ. 2553 “การรณรงค์” จึงเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่กลุ่มเยาวชนนำมาใช้ในการแก้ปัญหาขยะและแก้ปัญหาน้ำเสียในคลองและชุมชน และเพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับคนที่ใช้ประโยชน์จากลำคลองน้ำเขียวได้ตระหนักและร่วมดูแลรักษาคลองแห่งนี้ ป้าเยาวภา น้องฮา และน้องฟาไลมา นำทีมกลุ่มเยาวชนช่วยกันถือป้ายเดินรณรงค์เรื่องการไม่ทิ้งขยะ การไม่ปล่อยทิ้งน้ำเสียลงสู่คลอง และพายเรือรณรงค์ร่วมวงไปกับประเพณีการแข่งขันพายเรือไม้ไผ่ประจำปี เพื่อให้ชุมชน 2 ผังคลองได้รับรู้ การตื่นตัวจึงเกิดขึ้นในชุมชน ชาวบ้านหลายคนเริ่มสังเกตเห็นขยะใต้ถุนบ้านตัวเอง “ชาวบ้านนึกไม่ถึงพอน้ำท่วมถึงขยะไม่มี แต่พอน้ำลดขยะก็กองอยู่ใต้ถุนบ้าน เขากินข้าวแล้ว เขาก็หย่อนทิ้งใต้ถุนบ้าน เมื่อน้ำเกิด (น้ำขึ้น) มากๆ ก็จะไปเอาขยะออกมาหมดเลย ลอยกันเป็นแพ” หลายคนเริ่มเข้ามาช่วยหลังจากเห็นเด็กๆ เข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมมากขึ้น “พยายามเชิญชวนบ้านที่อยู่ใกล้ริมคลองมาร่วมด้วย เพื่อให้เขาได้คิด ลูกหลานเราเก็บ ทำไมเราจะต้องทิ้ง” ป้าเยาวภานำทีมมาช่วยการทำงานของเขาชน หลังจากนั้นในปีเดียวกัน ป้าเยาวภาจึงชักชวนเยาวชนประเมินผลการทำกิจกรรมรณรงค์ และเพื่อพิสูจน์ให้คนในชุมชนเห็นถึงแหล่งที่มาของขยะและต้นเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมาจากการทิ้งขยะของคนในชุมชนเอง อีกทั้งเพื่อเป็นการป้องกันขยะจากบ้านเรือนที่จะ

ถูกพัดพาหลงคลอง การทำกิจกรรม “ก้นอวนตักขยะ” โดยน้องฟาไลมาและพีแอนด์พี ทำหน้าที่เขียนโครงการขอรับการสนับสนุนจาก สสส. ภายใต้โครงการลดโลกร้อน เมื่อได้งบประมาณมา ป้าเยาวภาจึงเริ่มติดต่อให้ผู้ใหญ่ในชุมชนช่วยกันसानอวน หลังจากนั้น ป้าเยาวภา น้าปู้ น้องฟาไลมา และน้องฮา น้าทีมเด็กหลงคลองวางอวนก้นขยะก้นบริเวณ 2 ฝั่งคลองน้ำเขียว การทำกิจกรรมครั้งนี้ป้าเยาวภาได้ขอกองกำลังหนุนเสริมจากพี่ๆ ทีมเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลน้ำเขียวมาเป็นแรงงานหลักในการผูกก้นอวนตักขยะ เพราะด้วยกองทัพกลุ่มเยาวชนมีแต่พลังกำลังของเด็กไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ “เราอยากดูว่า ถ้าก้นอวนไปแล้ว พฤติกรรมคนบ้านเราจะทิ้งขยะอีกหรือเปล่า ถ้าทิ้งขยะก็จะมาติด แต่ถ้าไม่มีขยะมาติดอวนแสดงว่าขยะเหล่านี้ไหลไปตามลำคลอง” ภาพที่ประจักษ์ตรงหน้า “ขยะติดอวนเต็มไปหมด” ทำให้คนในชุมชนได้รู้ว่าขยะที่ลอยลอยอยู่ในคลอง แท้จริงแล้วมาจากบ้านเรือนที่ปลูกสร้างอยู่ในชุมชนนี้เอง หลายครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ยังขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาความสะอาด ยังคงทิ้งขยะลงสู่คลอง อีกทั้งป้าเยาวภาและกลุ่มเยาวชนได้รู้ถึงแหล่งที่มาที่ไปของขยะและต้นเหตุที่ทำให้น้ำในคลองไม่ใสสะอาด

การหาทางออกของการแก้ปัญหาขยะและการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในระยะยาวของกองสาธารณสุขเทศบาลตำบลน้ำเขียว และกลุ่มแกนนำหมู่บ้าน กลุ่มเยาวชนจึงถูกดึงไปเป็นกองกำลังร่วม ด้วยเพราะที่ผ่านมากการทำกิจกรรมของพวกเขาทำให้ปัญหาขยะได้รับการแก้ไข ขยะเริ่มลดน้อยลง น้ำในคลองน้ำเขียวใสขึ้น การปล่อยทิ้งน้ำมัน การทิ้งขยะเริ่มลดลง อีกทั้งการพิสูจน์รู้ถึงแหล่งที่มาของขยะจากการก้นอวนตักขยะ ทำให้พวกเขาทราบว่าขยะเกิดขึ้นจากคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ที่ทิ้งขยะลงใต้ถุนบ้าน ไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง นั่นคือ การขยายผลจากการเก็บขยะสู่การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ “การคัดแยกขยะ” เพื่อลดปริมาณขยะจากครัวเรือน การผลักดัน “โครงการ ธนาคารขยะ” จึงเกิดขึ้นในชุมชน ในปี พ.ศ. 2554 โดยเยาวชนมีส่วนร่วมในการทำบัญชี จัดทำสมุดฝาก น้องฟาไลมา และน้องฮากลายเป็นกำลังสำคัญที่จะเข้าไปร่วมจัดการธนาคารขยะกับกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชน น้องฟาไลมา ได้นำทักษะที่เคยทำโครงการขยะในโรงเรียนชั้นประถมที่เธอเรียนมา “หนู เคยทำธนาคารขยะในโรงเรียนตอนเรียนอยู่ชั้นประถม” ประสบการณ์ที่นำมาใช้ออกแบบและจัดทำสมุดฝากขยะในครั้งนี้กับเพื่อนๆ การฝากจะเป็นรายครัวเรือนหรือบุคคลแล้วแต่ว่าสมาชิกจะเอาขยะมาฝากในรูปแบบไหน การดำเนินกิจกรรมนี้กลุ่มเยาวชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกับผู้ใหญ่ โดยมีเทศบาลตำบลน้ำเขียวสนับสนุนงบประมาณการดำเนินการ ทั้งการเข้าร่วมประชุมเตรียมโครงการและการเข้ารับการฝึกอบรม การแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานกัน กลุ่มผู้ใหญ่จะเป็นประธาน รองประธาน ฝ่ายทำบัตร ฝ่ายทำสมุด ฝ่ายเหรียญ และหน่วยชั่งน้ำหนัก เยาวชนจะได้รับหน้าที่ทำบัญชีและรับผิดชอบหลักในหน่วยชั่งน้ำหนักขยะ บางครั้งถึงแม้ตัวแทนเยาวชนอย่างน้องฟาไลมา น้องฮา ติดเรียนไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ ผู้ใหญ่ที่เข้าประชุมก็จะกลับมาบอกเล่าความคืบหน้าให้พวกเขาฟัง ทำให้ในวันนี้ โครงการจัดการขยะกำลังเกิดขึ้นที่บ้านของเด็กๆ

ด้วยการรวมพลังของเยาวชน ค.ต้นน้ำ และความตั้งใจที่มุ่งมั่นของเด็กๆ และพีแอนด์พี อย่างป้าเยาวภา พี่ปู้ และพีแอนด์พีส่งผลให้ปัจจุบันนี้คลองน้ำเขียวใสสะอาดขึ้น คนหลายคนเริ่มมีจิตสำนึก แม้จะยังมีจำนวนน้อยนิด กลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ ก็ยังคงกลายเป็นกองกำลังสำคัญที่ ป้าเยาวภา นำมาร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้กิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์ที่ป้าเยาวภาเป็นแกนนำ โดยให้กลุ่มเยาวชนร่วมเป็นกองกำลังช่วยกันปลูกป่าชายเลนและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเป็นประจำทุกปี ในวันที่ป่าชายเลนผืนนี้เขียวขจีไปด้วยพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่ช่วยกันปลูกจากมือเล็กๆ ของเด็กในชุมชน

มัคคุเทศก์น้อย...เรียนรัฐ...เพื่อบอกเล่า...อนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชน

สองเท้าก้าวเดิน มุ่งหน้าไปยังศาลาริมน้ำกลางหมู่บ้าน วังบาง เดินบ้าง เมื่อถึงเวลานัดหมายที่เหล่ามัคคุเทศก์น้อยจากกลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ จะต้องลงไปปฏิบัติภารกิจเป็นไกด์นำเที่ยวให้กับแขกผู้มาเยือน ซึ่งส่วนใหญ่

จะเป็นกลุ่มคณะศึกษาดูงานของชุมชนหรือเทศบาลตำบลน้ำเขียว แต่ครั้งมีจำนวนตั้งแต่ 20-100 คน นั่นคือ การทำหน้าที่ยกถ่ายทอดเรื่องราวและวิถีชีวิตท้องถิ่น และทรัพยากรป่าชายเลน ในระหว่างการล่องเรือชมบ้านเรือน ป่าชายเลน วิถีชีวิตริมคลอง ชมการทำประมงพื้นบ้านหรือตกปลาน้ำตื้น และขึ้นฝั่งเดินชมป่าชายเลน เดินสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน ชมมัสยิดและวัดเก่าแก่ เป็นต้น ที่ทำให้ผู้มาเยือนได้รับรู้และซาบซึ้งใจไปกับวิถีชีวิตเชิงวัฒนธรรมของชุมชน 2 ศาสนา รู้คุณค่าของป่าชายเลน และได้เห็นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ภายหลังจากนายกเทศบาลตำบลน้ำเขียวได้สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เมื่อผู้ใหญ่จัดกระบวนการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ มีรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2551 ด้วยเสียงเจื้อยแจ้ว ความน่ารัก สดใส และด้วยความหวังของผู้ใหญ่ที่จะสร้างความเข้มแข็งและความตระหนักในคุณค่าทรัพยากรท้องถิ่นให้มากขึ้น กลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ จึงได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่นำนักท่องเที่ยวและคณะผู้มาศึกษาดูงานเรียนรู้วิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนจากกลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว พี่แอนในฐานะพี่เลี้ยงกลุ่มเยาวชน ได้ชักชวนเยาวชนในกลุ่มที่สนใจอยากจะเป็นมัคคุเทศก์น้อยเข้ารับการอบรมและเรียนรู้ประวัติชุมชน วิธีการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น รวมทั้งให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนแก่มัคคุเทศก์รุ่นแรก นอกจากนี้การเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมบทบาทของเยาวชนในด้านการท่องเที่ยวของโครงการสานพลังเยาวชน ในปีพ.ศ. 2553 ทำให้น้องฟาไลมา และน้องฮา ถูกส่งไปเป็นตัวแทนตำบลน้ำเขียวเข้ารับการอบรมเป็นมัคคุเทศก์น้อยรุ่นที่ 2 และโครงการยังได้เข้ามาอบรมให้กับเยาวชนในพื้นที่อีกรุ่น ทั้งในเรื่องความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์ ระบบการจัดการท่องเที่ยว การจัดตั้งกลุ่ม และการดูแลนักท่องเที่ยวให้ปลอดภัย เป็นต้น ณ วันนี้ ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งนี้มีมัคคุเทศก์น้อยเกิดขึ้นเกือบ 30 คน การผ่านการฝึกอบรมการเป็นมัคคุเทศก์น้อยของสมาชิกบางส่วนจากกลุ่มเยาวชนทั้ง 3 รุ่น พร้อมจะทำหน้าที่ของพวกเขาอย่างภาคภูมิใจและสนุกสนาน

เมื่อสมาชิกบางส่วนในกลุ่มเยาวชนได้ผ่านการฝึกอบรมการเป็นมัคคุเทศก์ การปฏิบัติหน้าที่ของพวกเขาจึงเริ่มขึ้นด้วยการพาเหล่านักท่องเที่ยวเดินเท้าชมวัด ชมมัสยิด อายุกว่า 200 ปี ที่มีโต๊ะอิหม่าม คอยให้ความรู้ช่วยมัคคุเทศก์น้อยอีกแรง เดินเลียบผ่านลำคลองน้ำเขียว ก็ช่วยกันอธิบายถึงต้นกำเนิดที่มาที่ไปของสายน้ำแห่งนี้ด้วยความภาคภูมิใจกับถิ่นกำเนิดคนต้นน้ำ หลังจากนั้นจึงพาเข้าไปชมป่าชายเลน ล่องเรือเก็บหอย งามหอยปากเปิดบริเวณปากอ่าว ปิดท้ายด้วยการปลูกป่าชายเลน หรือปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ แม้ช่วงแรกมัคคุเทศก์น้อยเหล่านี้จะได้รางวัลเป็นเงินค่าตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว อาจจะด้วยวัยที่ต่างกัน หรือการช่างพูดช่างเจรจาของแต่ละคนที่จะทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวชื่นชอบมากน้อยเพียงใด บางคนได้มาก บางคนได้น้อย บางคนไม่ได้เลย แต่พี่แอนก็แนะนำและชักชวนให้พวกเขาหาเงินมากองรวมกันก่อนที่จะแบ่งค่าตอบแทนให้เท่าๆ กัน ซึ่งทุกคนก็ได้ค่าตอบแทนกลับบ้านในจำนวนเงินที่เท่ากัน แม้กระนั้นมัคคุเทศก์น้อยก็ภูมิใจกับสิ่งที่ได้ถ่ายทอดบอกเล่าเรื่องราวในชุมชน และภาคภูมิใจในประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน แต่ในช่วงหลัง มัคคุเทศก์น้อยจะได้รับเงินค่าตอบแทนที่แน่นอน พวกเขาจึงได้แบ่งเงิน 10% จากค่าตอบแทนที่ได้รับไว้เป็นเงินกองกลางสำหรับทำกิจกรรมส่วนที่เหลือก็จะนำไปให้พ่อแม่ไว้เป็นค่าขนมยามเมื่อไปโรงเรียน “พวกเราได้ค่าตอบแทนในการนำเที่ยวคนละ 100 บาทต่อครั้ง แต่ละคนก็จะหักเข้ากองกลาง 10 บาท แต่บางคนอาจได้เยอะกว่าจากที่นักท่องเที่ยวให้มา” น้องฟาไลมาบอกเล่าถึงการจัดสรรเงินค่าตอบแทนที่ได้รับ พี่แอน พี่โอ้ จะเป็นแกนนำสำคัญที่จะช่วยแบ่งคิวและการสลับทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ของเยาวชน น้องฟาไลมา เยาวชนโตสุด ทำหน้าที่ประสานงานกับนักท่องเที่ยวแทนพี่ๆ เมื่อพี่แอน พี่โอ้ไม่ว่าง หรือถ้าน้องฟาไลมาไม่ว่างก็จะบอกเพื่อนๆ ให้ลงไปปฏิบัติหน้าที่กัน ในแต่ละครั้งมัคคุเทศก์น้อยเหล่านี้จะทำหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยวกลุ่มละ 20 คน “สนุกคะ ได้นั่งเรือไปเที่ยว ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับนักท่องเที่ยว” จากประสบการณ์เขาประสบการณ์เราที่ได้เห็นแตกต่างกันถูกเล่าสู่กันฟัง แนะนำเพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น ทำให้มัคคุเทศก์น้อยได้รู้จักกับคนภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะน้องฟาไลมา จากคนขี้อายไม่กล้าพูด การทำหน้าที่มัคคุเทศก์ทำให้เธอกล้าที่จะพูดกับคนแปลกหน้า “การพูดคุยกับนักท่องเที่ยวคนที่เราไม่รู้จัก บางคนคุยกันถูกคอกเหมือนรู้จักกัน

มานาน การพูดคุยทำให้เราได้เพื่อน โทษคุยปรึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้าง” ทำให้ห้องฟาลิมาได้พัฒนาทักษะการสื่อสาร นอกจากนี้พวกเขายังได้รู้ประวัติชุมชน รู้จักวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น ความรักความหวงแหนในถิ่นกำเนิดและความผูกพันกับทรัพยากรท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว “ได้อนุรักษ์ธรรมชาติ ชอบการอนุรักษ์ จะรู้สึกดี ได้ช่วยปลูกป่า ช่วยเก็บขยะ” เสียงบอกเล่าของห้องซอนญา⁶ ผ่านใบหน้าที่ยิ้มแย้ม

มัคคุเทศก์จึงเป็นกิจกรรมสำคัญอีกหนึ่งกิจกรรมที่กลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ ใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ สัมผัส วิถีชีวิตชุมชนเชิงวัฒนธรรม “ภายในวัดมีพระประจำวันเกิด พระบรมสารีริกธาตุ เป็นวัดเก่าแก่สมัยราชการที่ 5...” เสียงบรรยายของห้องฟาลิมา เด็กสาวชาวมุสลิม ที่บอกเล่าประวัติความเป็นมาของวัดแห่งนี้ให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบและภูมิใจไปกับเธอ โดยปราศจากความรู้สึกแบ่งแยกทางศาสนา แต่บอกเล่าด้วยความภาคภูมิใจต่อโบราณสถานและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งช่วยยืนยันและสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน 2 ศาสนา ที่อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและรักใคร่กลมเกลียวกัน

แบ่งปันรายได้...สู่เงินกองกลาง...กองทุนสวัสดิการเยาวชน

การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน ต้นน้ำ ทั้งการเก็บขยะ เพื่อดูแลรักษาคลองน้ำเขียวให้ใสสะอาด และการเป็นมัคคุเทศก์น้อยให้กับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน ส่งผลให้พวกเขามีรายได้ ป้าเยาวภา และพี่แอน ได้ชักชวนให้กลุ่มเยาวชนมีเงินกองกลางไว้สำหรับทำกิจกรรม และเป็นกองทุนสวัสดิการให้กับเยาวชนในกลุ่ม เมื่อเยาวชนหารับ จึงเกิดกองทุนเยาวชนเล็กๆ หรือที่พวกเขาเรียกกันว่า “เงินกองกลาง” เกิดขึ้น 2 กองทุน มีการจัดการที่แยกส่วนกัน โดยมีผู้ใหญ่ทำหน้าที่ดูแลจัดการเบิกจ่ายเงินให้กับกลุ่มเยาวชน นั่นคือ...

เงินกองทุนจาก “การคัดแยกขยะ” หลังจากที่พวกเขาเก็บรวบรวมขยะมาได้ “ขยะที่ขายได้ นำไปขาย” ทำให้กลุ่มเยาวชนมีรายได้จากการขายขยะ ถึงแม้ในแต่ละครั้งจำนวนเงินอาจจะไม่มากนัก แต่ป้าเยาวชาก็เชิญชวนเยาวชนนำเงินที่ได้เก็บไว้เป็นเงินกองกลาง ซึ่งเป็นเสมือนเงินกองทุนสวัสดิการ เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมอื่นๆ ของกลุ่ม และเป็นเงินสวัสดิการให้กับสมาชิก เช่น ค่าเดินทางออกไปร่วมอบรมตามที่ต่างๆ เป็นเบี้ยเลี้ยงให้กับเยาวชน ไม่ต้องรับค่าขนมจากที่บ้าน เป็นต้น โดยมีพี่ๆ เจ้าหน้าที่จากเทศบาลทำหน้าที่ช่วยกันดูแลจัดการกองทุนและเบิกจ่ายเงินให้กับกลุ่มเยาวชน ด้วยเห็นว่ากลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ ยังขาดทักษะในการบริหารจัดการเงินกองทุน “การทำงานไม่มีผลตอบแทน นื่องๆ ทำงานด้วยจิตอาสา” เสียงบอกเล่าของพี่ปี ถึงเหตุผลที่นำเงินกองกลางไปเป็นเบี้ยเลี้ยงให้เยาวชน นั่นคือ เงินกองกลางกองที่ 1

และ เงินกองกลางกองที่ 2 เกิดขึ้นจาก “การแบ่งปันค่าตอบแทนของมัคคุเทศก์น้อย” ที่ได้จากการทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ คอยแนะนำและให้ความรู้กับคณะที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนเชิงวัฒนธรรมของชุมชนคลองน้ำเขียว สิ้นสุดลง ห้องฟาลิมา จะทำหน้าที่รวบรวมเงินจากน้องๆ เยาวชนที่ปฏิบัติหน้าที่เป็น มัคคุเทศก์น้อยในแต่ละครั้งมาเพียงคนละ 10 บาท จากค่าตอบแทนที่ได้รับในการนำเที่ยวคนละ 100 บาท ส่งต่อให้พี่แอน และพี่ไอ้ นำเงินที่ได้เก็บไว้เป็นเงินกองกลาง ในบัญชีของกลุ่มเยาวชน เพื่อเก็บไว้สำหรับจัดซื้ออุปกรณ์ในการทำกิจกรรมของกลุ่ม เช่น โทรโข่ง ลำโพง เป็นต้น หรือให้สมาชิกได้หยิบยืมไปใช้ก่อนในยามที่เดือนร้อน เช่น ไม่มีเงินจ่ายค่ารถไปโรงเรียน ซื้ออุปกรณ์การเรียน เป็นต้น และนำมาคืนเมื่อมีเงินโดยไม่เสียดอกเบี้ย ห้องฟาลิมา จะทำหน้าที่รับเรื่อง พูดคุยและเบิกเงินจากพี่แอนก่อนนำมาให้กับเพื่อนๆ

⁶ ค.ญ. ญาสุมิน ภูมีมาโนช มัคคุเทศก์น้อย สมาชิกกลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ

ในวันนี้ ถือได้ว่า กลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ เริ่มที่จะก้าวเดิน สร้างฐานความมั่นคงในอนาคตให้กับกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ด้วยกองทุนเล็กๆ ที่เกิดขึ้นจากรายได้ของพวกเขา เริ่มต้นด้วยการดูแลสวัสดิการของเยาวชนในกลุ่ม แม้ว่าพวกเขายังไม่สามารถบริหารจัดการเงินกองทุนได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยพี่เลี้ยงและผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนคอยทำหน้าที่บริหารจัดการให้ แต่พวกเขาก็มีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจที่จะนำเงินไปใช้ประโยชน์และหวังว่าอนาคตเมื่อพวกเขาได้พัฒนาศักยภาพและมีทักษะมากขึ้น กลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ จะสามารถบริหารจัดการกองทุนของพวกเขาได้เองเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนต่อไป

ผู้ใหญ่อยุติ...กองกำลังสำคัญ...ผลักดันให้เติบโต

การรวมกลุ่มและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำที่ผ่านมา เกิดขึ้นได้โดยการชักนำให้เยาวชน ทำกิจกรรมร่วมกัน และผลักดันให้รวมตัวเป็นกลุ่มที่ชัดเจน อีกทั้งเป็นคณบดีที่กลุ่มเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมและฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่นของป่าเขาภูเขา รวมทั้งพี่แอนที่คอยสร้างโอกาสในการพัฒนาทักษะภาคอุตสาหกรรมให้กับเยาวชน และนำเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งทั้งสองคนเป็นเสมือนพี่เลี้ยงและหัวหน้าทีมของกลุ่มเยาวชนที่จะนำพาเยาวชนขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้น ด้วยทั้งสองคนหวังเพียงว่าเยาวชนจะเป็นพลังสำคัญที่จะช่วยดูแลทรัพยากรท้องถิ่นต่อไปในภายภาคหน้า และการสนับสนุนจากชาวบ้านหลายคนในชุมชนที่เริ่มเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมคอยสนับสนุนเงินค่าขนมและเครื่องดื่มในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง 100 บาทบ้าง 200 บาทบ้าง แล้วแต่กำลัง เพื่อเป็นกำลังใจให้กับกลุ่มเยาวชนได้ทำกิจกรรมกันต่อไป สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเสมือนไม้ค้ำยันคอยประคับประคองให้เยาวชนที่เป็นต้นกล้าอ่อนเหล่านี้พึงประคองตั้งลำต้นให้แข็งแรง

และด้วยเหล่าพี่เลี้ยงของพวกเขาเป็นหนึ่งในกองกำลังสำคัญที่ร่วมขับเคลื่อนงานในชุมชนทั้งเรื่องทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว ที่มีบทบาทเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบล และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำให้การสนับสนุน การขับเคลื่อนงานของชุมชนจากหน่วยงาน 2 หน่วยงานหลัก คือ 1) เทศบาลตำบลน้ำเขียว ที่ส่งเสริมให้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง มีความตระหนักในคุณค่าทรัพยากร และการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ 2) สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (ตราด) ที่สนับสนุนให้ชุมชนดูแลฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน และชายฝั่ง ส่งผลให้เยาวชนได้รับการสนับสนุนให้มีบทบาทในการ ดำเนินกิจกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งการเก็บขยะ การรณรงค์เรื่อง

การคัดแยกขยะ และการฟื้นฟูความสะอาดให้กับลำคลอง เป็นต้น จึงทำให้เยาวชนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะจากการ ทำกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ผลพวงจากการได้รับรางวัลในด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา และด้วยชุมชนมีทรัพยากรป่าชายเลนที่สมบูรณ์ ทำให้สาธารณะรู้จักชุมชนและการทำงานของกลุ่มเยาวชนมากขึ้น หลายหน่วยงานเริ่มเข้ามามีบทบาทในการหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพของชุมชนและกลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ ใน การฟื้นฟูดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการเข้ามาส่งเสริมการเรียนรู้ของโครงการต่างๆ จาก สสส. ทำให้ ในปี พ.ศ. 2552 เยาวชนได้ออกไปเรียนรู้ภายนอกชุมชน หรือแม้แต่การออกไปศึกษาดูงานของกลุ่มผู้นำชุมชนและ เทศบาลตำบลน้ำเขียวเองก็ตาม ทำให้ได้พบเห็นแบบอย่างการดูแลสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น การฟื้นฟู คุณภาพน้ำด้วยระเบิดจุลินทรีย์ ปลูกป่าชายเลน เป็นต้น หลายกิจกรรมจึงถูกนำมาพัฒนาชุมชนและทรัพยากรท้องถิ่น จากการเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ เช่น โครงการสานพลังเยาวชน โครงการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น อีกทั้งจากการทำกิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชน และทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้กลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำได้มีโอกาสนำเสนอสิ่งที่ทำออกเผยแพร่สู่สาธารณะในงานประชุมต่างๆ เช่น การแสดงผลงานและจัดนิทรรศการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ และบทบาทเยาวชนกับการพัฒนาชุมชน ในงานประชุมสิ่งแวดล้อมที่จัดขึ้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ดังนั้นจึงถือได้ว่า การชักนำ การสนับสนุน และการหนุนเสริม ของเหล่าพี่เลี้ยงที่เป็นผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนเอง และหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทศบาลตำบลน้ำเขียว ที่สนับสนุนบทบาทเยาวชนในการดำเนินกิจกรรม ทางด้านสิ่งแวดล้อม และ สสส. ที่เข้ามาร่วมพัฒนาทักษะการเป็นมัคคุเทศก์ การสนับสนุนการทำกิจกรรมดูแล สิ่งแวดล้อมภายใต้โครงการต่างๆ ล้วนแต่ส่งผลให้เยาวชนได้พัฒนาทักษะการทำงาน กระบวนการคิด และมีความกล้า ที่จะเป็นผู้ผู้นำในอนาคต อีกทั้งได้ผลักดันให้กลุ่มเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการดูแลและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในท้องถิ่น ทำให้พวกเขาได้รู้จักรากเหง้าของตนเอง รู้จักคุณค่าของทรัพยากร มีความรักความหวงแหน ชุมชนและทรัพยากร และรู้คุณค่า รู้จักบทบาทหน้าที่ และพลังของเยาวชน พร้อมทั้งจะเป็นกองกำลังสำคัญในอนาคต เพื่อการดูแลรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นของตนต่อจากผู้ใหญ่

กว่า 4 ปี ที่ได้ร่วมทำกิจกรรม...เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย

ณ วันนี้ แม้แต่ น้องฮา แกนนำหลักของกลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ สัมผัสได้ถึงเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับ ตัวเอง “ได้มีความรู้มากขึ้น ได้ทำสิ่งที่ไม่เคยทำ เช่น จุลินทรีย์บอล เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ รู้สึกตัวเราเองมีความ รับผิดชอบมากขึ้น เป็นผู้ใหญ่ขึ้น สมาชิกภายในกลุ่มเองก็มีประสบการณ์มากขึ้น ทุกคนได้ความรู้จากวิทยากร และได้ ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ และมันไม่ได้ส่งผลเพียงตัวพวกเรา แต่ยังส่งผลต่อชุมชนทำให้ชุมชนมีสภาพที่ดีขึ้น สภาพป่าชาย เลนก็ดีขึ้นเช่นกัน มีต้นไม้มากขึ้น แม่น้ำลำคลองของชุมชนสะอาดกว่าเดิม ชาวประมงจับสัตว์น้ำได้มากขึ้น มีรายได้ เพิ่มขึ้นจากการทำประมง และมันยังทำให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวบ้านเรามากขึ้นด้วยครับ” น้องฟาไลมา แกนนำในกลุ่ม ที่มาจากหมู่บ้านใกล้เคียง (บ้านน้ำเขียว) ยังได้บอกเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเช่นกัน “ได้มีความรู้มากขึ้น ได้มี

ประสบการณ์มากขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ กล้าแสดงออกในการคิดและการพูดมากขึ้น กลุ่มของเรามีการทำงานเป็นทีม รู้จักการทำงานประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีความรักสามัคคีกันในการทำงาน”

ห้องซอนญา เองก็ “ได้พัฒนาการทำงานหลายๆ ด้าน พูดเก่งขึ้น กล้าแสดงออก รู้จักคนมากขึ้น ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับคนที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน กลุ่มของเราได้รู้จักเพื่อนที่อยู่นอกหมู่บ้าน สร้างไมตรีต่อกัน นอกจากนี้ พวกเรายังดูแลรักษาหมู่บ้านได้เยอะ ชุมชนสวยงามน่าอยู่มากขึ้น นักท่องเที่ยวมาแล้วยากมาอีก ชาวบ้านหลายคนได้มาช่วยทำกิจกรรมทำให้เกิดความสามัคคี ส่งผลให้ทรัพยากรมีความสวยงาม มีความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์น้ำเข้ามาอาศัยในป่าชายเลนมากขึ้น”

สำหรับตัว ห้องอัสนา ยังรู้สึกว่า “หนูมีบุคลิกภาพดีขึ้น มีความมั่นใจสูงขึ้น รู้สึกมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีความรับผิดชอบต่อการทำงานพัฒนาไปจากเดิม นอกจากตัวหนูได้พัฒนาแล้ว กลุ่มเยาวชนเองก็ได้มีการสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับเพื่อนๆ ในกลุ่ม กลุ่มมีคนรู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น ได้แลกเปลี่ยนและรู้จักเพื่อนๆ ต่างกลุ่มทำให้กลุ่มของเรานำมาปรับใช้กับหมู่บ้านของเราได้ และผลของการดำเนินกิจกรรมยังส่งผลต่อชุมชน ทำให้ชุมชนสวยงามสะอาดน่าอยู่มากขึ้น นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชุมชนมากขึ้น ชาวบ้านให้ความร่วมมือดีมาก ได้รับรางวัลมากมาย ทั้งนี้แม้แต่ธรรมชาติเองก็มีความอุดมสมบูรณ์จากแต่ก่อนทั้งกุ้ง หอย ปู ปลา สัตว์น้ำเข้ามาอาศัยเยอะขึ้น ทรัพยากรมีความสวยงาม ต้นไม้ สัตว์น้ำ ธรรมชาติมีการพึ่งพาอาศัยกัน”

นอกจากนี้ผลของการทำกิจกรรมกลุ่มของเยาวชน **ค.ต้นน้ำ** ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติของพวกเขา ทั้งความสะอาดของลำคลอง จากการรณรงค์และการทำกิจกรรมอย่างจริงจังของทั้งผู้นำและเยาวชนในชุมชน ในเรื่องขยะและการดูแลรักษาลำคลอง ปัจจุบันคลองน้ำเขียวทั้งในส่วนที่ไหลผ่านหมู่บ้านและ ป่าชายเลนมีความใสสะอาดมากขึ้น ขยะในลำคลองลดลงและปริมาณสัตว์น้ำในลำคลองก็มีมากขึ้นเช่นกัน สภาพป่าชายเลน จากการประเมินร่วมกันของชุมชนพบว่าสภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ทำให้สัตว์น้ำและสัตว์อื่น ๆ เช่น ลิง นก เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ทุกคนจึงต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ชุมชนน่าอยู่มากขึ้น ชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมมากขึ้น ชุมชนได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย อาทิเช่น รางวัลการท่องเที่ยวถิ่น จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่นักเรียน นักศึกษา ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้น ทั้งนี้ป่าชายเลนของพวกเราที่มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น เห็นต้นไม้เพิ่มขึ้น โตขึ้น น้ำในลำคลองเริ่มใสสะอาดกว่าเมื่อก่อน มีสัตว์น้ำมาว่ายน้ำเล่นมากมาย และสุดท้ายมันทำให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนเราน่าอยู่มากขึ้นด้วย” ในปัจจุบันนี้จึงถือได้ว่า สมาชิกเทศบาลตำบลน้ำเขียวอย่าง ป้าเยาวภา พี่แอน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่ดวงรัตน์ และกลุ่มเยาวชน คือกลุ่มหลักในชุมชนบ้านท้ายเขาที่ทำการกิจกรรมในด้านการฟื้นฟูทรัพยากรและการดูแลรักษาสีเขียวในชุมชน โดยมีเทศบาลตำบลน้ำเขียว และสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (ตราด) เป็นหน่วยสนับสนุนงบประมาณ

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของกลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ:

ในการค้นหาปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ จากกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดค่ายและการจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกันของเยาวชน **ค.ต้นน้ำ**

- หน่วยงานในท้องถิ่นให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ป่าชายเลน และเล็งเห็นความสำคัญของพลังเยาวชน จึงสนับสนุนให้เยาวชนดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น เทศบาลตำบลน้ำเขียว
- พี่เลี้ยงของกลุ่มเยาวชนที่ช่วยชวนคิดชวนทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- วิถีชีวิตของชุมชนที่พึ่งพิงกับคลองและทรัพยากรชายฝั่งมาตั้งแต่อดีต ผลักดันให้เยาวชนเห็นคุณค่าของทรัพยากร จากการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งอาหารและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

นอกจากนี้ยังสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนไม่น้อยให้กับชุมชนโดยไม่ส่งผลกระทบต่อหรือทำลายทรัพยากรที่มีอยู่เดิมในชุมชนและกลับช่วยฟื้นฟูให้สภาพทรัพยากรดีขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย

- การได้เรียนรู้ชุมชนของเยาวชน ทำให้เกิดการปลูกฝังจิตสำนึกรักและหวงแหนบ้านเกิดของตัวเอง ผลักดันให้เยาวชนอยากมีส่วนร่วมในการดูแลชุมชนของตนเองให้น่าอยู่

ถึงแม้กิจกรรมที่กลุ่ม “เยาวชน ค.ต้นน้ำ” ได้ร่วมกันทำเพื่อฟื้นคืนความสะอาดให้กับลำคลองน้ำเขียว สายน้ำของชุมชนคนต้นน้ำแห่งนี้ เป็นจริงได้ด้วยพลังเล็กๆ ของพวกเขาที่ทำกิจกรรมกันมาอย่างต่อเนื่อง แต่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารีทึมและการปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นยังเกิดขึ้นเพียงน้อยนิด กลุ่มเยาวชนก็ยังคงดำเนินกิจกรรมของพวกเขาต่อไปด้วยหวังว่าสักวันคนในชุมชนทุกคนจะมีจิตสำนึกไม่ทิ้งขยะลงในคลอง และเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากกว่านี้

เยาวชน ค.ต้นน้ำ....ต้นแบบการเปลี่ยนแปลง

นางสาวอลิตา โสมานันท์ หรือ “น้องฟาไลมา” อายุ 18 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตราดสรรเสริญ จังหวัดตราด

ในวัย 18 ปี ของน้องฟาไลมา “อยากเห็นสภาพชุมชนดีขึ้น อดีตขยะในชุมชนเยอะมาก เพราะด้วยความเคยชินทำให้หลายคนทิ้งขยะลงใต้ถุนบ้าน ลงในลำคลอง เห็นแล้วอยากให้ชาวบ้านริมคลองมีจิตสำนึกมากขึ้น เลยอยากเข้ามาช่วยรณรงค์ เพื่อให้ชาวบ้านเห็นถึงโทษของการทิ้งขยะ ที่ทำให้น้ำในคลองสกปรก ไม่น่าอยู่ รณรงค์ให้เขารู้จักการคัดแยกขยะ การทิ้งขยะเป็นที่ ลงในถังที่เตรียมไว้” และด้วยความรู้ที่ได้จากการอบรมเรื่องสิ่งแวดล้อมและภาวะโลกร้อน ทำให้น้องฟาไลมาเข้าใจถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี สาวน้อยชาวมุสลิมคนนี้จึงตัดสินใจขอเข้าร่วมทำกิจกรรมเก็บขยะกับกลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ

หลังจากถูกชักชวนให้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมเก็บขยะกับเพื่อนๆ น้องฟาไลมาก็ได้รับบทบาทเป็นแกนนำที่คอยทำหน้าที่กระจายข่าว รวมพลเพื่อนทำกิจกรรม นอกจากนี้สาวน้อยคนนี้ยังได้รับการฝึกอบรมให้เป็นมัคคุเทศก์น้อยร่วมกับเพื่อนๆ ทำหน้าที่เป็นไกด์นำเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง และคอยช่วยพี่แอนด์ทำหน้าที่จัดคิวแบ่งงานให้มัคคุเทศก์น้อย ประสานงาน สื่อสารกับเยาวชนมัคคุเทศก์น้อยในการปฏิบัติภารกิจแต่ละครั้ง อีกทั้งยังเป็นเยาวชนที่โตกว่าเพื่อนๆ คนอื่นในกลุ่ม และมีทักษะการเขียน น้องฟาไลมา จึงรับการฝึกฝนจากพี่แอนด์ บ้าเยาภาในการเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมของกลุ่ม ทั้งกิจกรรมการกั๊นอวนเก็บขยะ และกิจกรรมการรณรงค์ ก่อนที่จะส่งต่อให้กลุ่มผู้ใหญ่ช่วยปรับปรุงโครงการให้สมบูรณ์เพื่อเสนอแหล่งทุนต่อไป

การร่วมทำกิจกรรมของน้องฟาไลมากับเพื่อน ๆ น้องๆ และผู้ใหญ่ที่ใจดีในชุมชน อย่างบ้าเยาภาและพี่แอนด์ เกือบ 3 ปี ที่ทำให้น้องฟาไลมา รู้สึกว่าตนเองมีความรับผิดชอบมากขึ้น กล้าคิดกล้าแสดงออก “เมื่อก่อนเราทำอะไร เราคิด แต่ไม่กล้าแสดงออก กลัวว่าจะผิด คนอื่นจะไม่ยอมรับ” ประสบการณ์จากการทำกิจกรรมฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในชุมชน และเป็นนักสื่อสารตัวน้อย “มัคคุเทศก์ท้องถิ่น” สอนให้เธอผู้นี้รู้ว่า “เวลาทำงานต้องกล้าคิด กล้าทำ กล้ารับ” เพื่อแสดงให้เห็นว่าเยาวชนคิดเป็น ไม่ใช่ทำให้ผู้ใหญ่มาบอกสั่งเพียงอย่างเดียว พวกเขาทำเองได้ “เราโชคดีที่ได้ร่วมทำกิจกรรม ทำให้เราได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ที่เพื่อนคนอื่นไม่ได้” อีกทั้งยังทำให้น้องฟาไลมา รู้จักการทำงานเป็นทีมแบ่งงานกันทำ มีความรักความสามัคคี ได้เพื่อน จากการพูดคุย รู้จักนิสัยของน้องๆ ที่ทำงานร่วมกัน และมีความรู้จากการฝึกอบรมและการเขียนโครงการต่างๆ ของกลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ แม้ในวันนี้ น้องฟาไลมา จะเติบโตขึ้นและต้องทุ่มเท

เวลาให้กับการเรียนเป็นหลัก เพื่อเตรียมตัวสอบเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยในปีหน้า แต่เธอก็ยินดีที่จะเข้ามาช่วยกิจกรรมในชุมชนในยามที่ว่าง ด้วยบทเรียนที่ผ่านมาน้องฟาไลมา จึงคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมก่อนเสมอ “เราคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม แล้วเราก็ทำตามนั้น”

นายชาคริสต์ วรรณโท หรือ “น้องฮา” อายุ 18 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตราดสรรเสริญ จังหวัดตราด

เด็กหนุ่มที่เติบโตท่ามกลางวิถีชีวิตคนริมคลอง มีสนามเด็กเล่นเป็นคลองน้ำ เชี่ยวที่ใสสะอาดไหลผ่านหน้าบ้านให้เขากับเพื่อนๆ ในชุมชนได้กระโดดและว่ายน้ำเล่น และได้เห็นคุณตาคุณยายนั่ง เรือผ่านลำคลองออกไปหาปลาบริเวณป่าชายเลน ภาพอดีตที่เด็กหนุ่มคนนี้ยังคงจำได้มีลิ้มเลียน แต่เมื่อน้องฮา เริ่มเติบโตใหญ่ คลองน้ำเชี่ยวก็เริ่มสกปรก มีขยะลอยอยู่มากมาย “หมู่บ้านเรามีคลองน้ำเชี่ยวเป็นจุดเด่น ไม่อยากให้ใครมาว่า จุดเด่นของเราสกปรก ตอนเด็กเป็นคนชอบเล่นน้ำ คลอง น้ำคลองยังสะอาดอยู่ พอมีน้องสาวก็อยากให้น้องได้เล่น น้ำคลองที่สะอาดด้วย และด้วยตาผมเป็นชาวประมง จึงอยากให้เขาจับปลาได้เยอะๆ หากคลองสกปรกปลาคงน้อยลง” ความรู้สึกของน้องฮา ที่กลายเป็นแรงผลักดันให้เด็กหนุ่มที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิ่งเข้าไปขานอาสาช่วยบำเพ็ญหน้าที่กำลังเก็บขยะอยู่ในคลองน้ำเชี่ยว อย่างมีได้จริงเกี่ยวกับขยะที่จะต้องช่วยเก็บขึ้นมา

น้องฮา จึงเข้าไปช่วยบำเพ็ญ และผู้ใหญ่ รวมทั้งเด็กๆ ที่เริ่มเข้ามาขานอาสาช่วยกันเก็บขยะ ทุกครั้งที่มีกิจกรรมเก็บขยะเกิดขึ้น หลังจากนั้นน้องฮา จึงเป็นแกนนำหลักอีกคนที่ช่วยบำเพ็ญและพี่แอม ชักชวนเด็กๆ ในชุมชนมารวมกลุ่มทำกิจกรรมและตั้งกลุ่มเยาวชน ค.ต้นน้ำ ขึ้น น้องฮา จึงเป็นแกนนำหลักอีกหนึ่งคนที่ช่วยน้องฟาไลมากระจายข่าว นัดหมายเพื่อนๆ ในกลุ่มทำกิจกรรมกัน และเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนต่างๆ จากแหล่งทุน อีกทั้งคอยช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานของบำเพ็ญในการทำกิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากรตามความถนัดและกำลังความสามารถที่จะช่วยได้ ทำให้น้องฮาได้รับความรู้มากมายจากวิทยากรที่มาให้ความรู้ ได้ทำในสิ่งที่ตัวเองไม่เคยทำ อาทิเช่น ระเบิดจุลินทรีย์ “ตอนแรกไม่รู้จักด้วยซ้ำ” การเปลี่ยนแปลงมากมายที่เกิดขึ้นกับตัวน้องฮา ทั้งกล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด มีความรับผิดชอบ มีวุฒิภาวะ รู้จักชุมชน (ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม) จากการทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์น้อย ทำให้วันนี้้องฮารู้สึก “รักบ้านเกิดมากกว่าเดิม เพราะชุมชนน่าอยู่มากขึ้น” และยังคงยืนหยัดที่จะช่วยผู้ใหญ่ในชุมชนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในคลองน้ำเชี่ยวให้ดีขึ้นต่อไป

พี่เลี้ยง...ผู้ชักนำให้เกิดกลุ่ม

นางเยาวภา ภูมิมาโนช หรือ “ป้าเยาวภา” อายุ 40 ปี

สมาชิกสภาเทศบาลตำบลน้ำเขียว

เยาวภา ภูมิมาโนช หนึ่งในแกนนำพี่เลี้ยงหลักของกลุ่มศต. ต้นน้ำ ที่ช่วยกัน ดูแล และ ฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมให้กลับมาสมบูรณ์ดังเดิมของชุมชนบ้านท้ายเขาและพวกทำด้วยตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลน้ำเขียว ป้าเยาวภา เข้าร่วมกลุ่มกับคนในชุมชนเพื่อร่วมฟื้นฟูดูแลทรัพยากรป่าชายเลนที่ เป็น ฐานทรัพยากรในท้องถิ่นให้คงความสมบูรณ์ ไว้เป็นแหล่งอาหาร และกำบังคลื่นลมให้กับคนในชุมชนจนถึงปัจจุบันนี้

การลงมือทำ “เก็บขยะ” โดยไม่รีรอให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกและหันมาช่วยกันรักษาความสะอาดในชุมชน ไม่ทิ้งขยะลงในคลองน้ำเขียว เป็นการจุดประกายให้เยาวชนในชุมชนหลายคนร่วมลงมือปฏิบัติและนำไปเป็นแบบอย่าง ป้าเยาวภา กลายเป็นแกนนำหลักที่เชิญชวนให้เด็ก ๆ เยาวชนร่วมทำกิจกรรมเก็บขยะในคลอง และจัดตั้งกลุ่มเยาวชน ศต.ต้นน้ำขึ้น เพื่อหวังให้พลังเยาวชนได้ช่วยกันดูแลรักษาคลองน้ำเขียวกันต่อไป อีกทั้งจะเป็นแรงผลักดันให้คนในชุมชนเห็นเป็นแบบอย่างและมีจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม หลังจากการรวมกลุ่มเยาวชนอย่างเป็นทางการ ป้าเยาวภา จึงกลายเป็นพี่เลี้ยงของกลุ่มเยาวชนโดยมีได้รู้ตัว และคอยชักชวนกลุ่มเยาวชนทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้นคือ ป้าเยาวภา เป็นเสมียนหัวหน้านาขบวน และมีกลุ่มเยาวชนเป็นแนวร่วมในการขับเคลื่อน ทั้งการฟื้นฟูความสะอาดให้กับลำคลอง การรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน และการปลูกป่าฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน นอกจากนี้ ป้าเยาวภา ยังหยิบยื่นโอกาสให้กับเยาวชนได้ออกไปเรียนรู้หาประสบการณ์ใหม่ๆ จากภายนอก เมื่อมีหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ เชิญชวนหรือจ้างผ่านมาทางเทศบาลตำบลน้ำเขียว ดังนั้นบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนกิจกรรม จึงเป็นหน้าที่ของพี่เลี้ยงอย่างป้าเยาวภาเป็นหลัก และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจะเป็นลักษณะการเข้าไปร่วมกิจกรรมของหน่วยงานเสียมากกว่าด้วยการชักชวนของป้าเยาวภาอีกเช่นกัน

ณ วันนี้ แม้พี่เลี้ยงคนนี้จะเริ่มมีความท้อแท้กับการไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน และเห็นการทำกิจกรรมที่ผ่านมาในด้านต่างๆ ของกลุ่มเยาวชน ป้าเยาวภายังรู้สึกว่าการที่นำมาส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งต่อตัวเยาวชนเอง กลุ่มเยาวชน และชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง เยาวชนบางคนกล้าแสดงออกและกล้าพูดกับคนภายนอก แต่ส่วนใหญ่ยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็น หลายคนยังไม่กล้าตัดสินใจ กลุ่มมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นในช่วงแรกๆ การแก้ปัญหาภายในกลุ่มด้วยตัวเยาวชนเองยังมีน้อย การพัฒนาชุมชนได้เพียงด้านสิ่งแวดล้อม แต่พัฒนาจิตใจคนในชุมชนได้เพียงเล็กน้อย แม้กระนั้นป้าเยาวภายังคงไม่ทอดถอนใจที่จะทำกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชน ศต.ต้นน้ำต่อไป เพราะหวังว่าสักวัน การทำ กิจกรรมและการเรียนรู้ผ่านการขับเคลื่อนจะส่งผลให้กลุ่มเยาวชนได้พัฒนาทักษะและศักยภาพมากขึ้นกว่าเดิม และแกนนำเยาวชนอาจจะสามารถขยับขึ้นมาทำหน้าที่แทนตนได้ในอนาคต

กลุ่มเยาวชนศต. ต้นน้ำ

ผู้ประสานงาน คุณเยาวภา ภูมิมาโนช

ที่อยู่ เทศบาลตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด 23120

โทรศัพท์ 08 4155 0160